

Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv

Årsmelding 2023

De forente nasjoners
organisasjon for utdanning
vitenskap og kultur

Verdensarv
i Norge
Vegaøyen

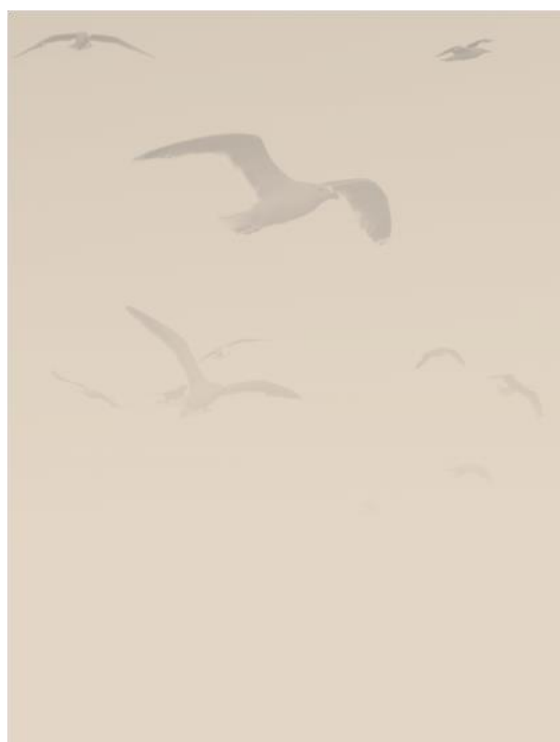

VERDENSARV
VEGAØYEN

Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv

Årsmelding 2023

Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv
 Ærfuglveien 1
 8984 Vega
 Tlf: 97 03 46 46
 E-post: post@verdensarvvega.no
 Internett: www.verdensarvvega.no

Forsidebilde: Guri Dahl, Norges Verdensarv
 Bilde side 2: Rita Johansen

De forente nasjoners
 organisasjon for utdanning
 vitenskap og kultur

Verdensarv
 i Norge
 Vegaøyen

Innhold

1. Sammendrag	4
2. Tiltak og drift 2023	6
3. Nasjonalt og internasjonalt arbeid	9
3.1 Havbruk og Unesco	9
3.2 Periodisk rapportering	10
3.3 Internasjonalt, nordisk og nasjonalt arbeid	11
3.3 Utviklingsarbeid - Framtidens Folkehøgskole	14
3.4 Kommuneplanarbeid	15
4. Stiftelsens hovedaktiviteter	16
4.1 Kulturlandskap	16
3.2 Ærfugltradisjonen	18
4.3 Fiskeriene	22
4.4 Formidling/Vega Verdensarvsenter	23
4.5 Besøksforvaltning/reiseliv	25
4.6 Fugleliv	26
4.7 Kulturarven – Verdensarvmidler post 79	27
4.8 Viltkartlegging og vegetasjon	28
4.9 Overvåking av verdensarven	29
5. Arbeid i regi av andre instanser	32
5.1 Vega Verdensarvsenter	32
5.2 Vega verneområdestyre	33
5.3 Oppsyn i regi av Statens naturoppsyn	34
5.4 Vega kommune	34
5.5 Administrativt kontaktutvalg	35
5.6 Helgeland Museum	36
5.7 Frivillig arbeid	36
6. Bakgrunn for Stiftelsens arbeid	38
6.1 Stiftelsens styre	39
6.2 Stiftelsens rådgivende utvalg	40
6.3 Stiftelsens sekretariat	41
6.4 Vega Verdensarvsenter AS	42

1. Sammendrag

Mye godt og forbilledlig arbeid foregår lokalt med å ta vare på Vegaøyen Verdensarv. Norge som statspart kan være svært fornøyd med å kunne rapportere til Unesco at det gjøres en stor innsats med å ta vare på både ærfugltradisjonen, kulturlandskapet, bygningsarven og den immaterielle kulturarven. Statsparten har vært en avgjørende bidragsyter gjennom økonomiske virkemidler som har gjort satsningen lokalt mulig.

Men det blinker rødt lys for helt sentrale deler av verdensarven; ærfuglbestanden, fiskeriene og Vega som et livskraftig lokalsamfunn; som ivaretagelse av verdensarven er helt avhengig av.

Tilsvarende er det all grunn til å slå alarm om den sektoriserede forvaltningen i Norge som kanskje også er grunnen til at det ikke er en helhetlig forvaltning av Vegaøyen verdensarvområde. Et eksempel på dette er at det pr 2023 fremdeles ikke hadde blitt tatt en beslutning om akvakultur er forenlig med verdensarvens verdier, syv år etter at saken kom opp.

Derfor er det også all grunn til å slå alarm om Vegaøyen Verdensarv; noe fuglevokterne vedtok på sitt høstmøte i 2023. Manglende kunnskap om det marine miljøet, manglende overvåking og dramatisk nedgang i ærfuglbestanden er hovedårsakene til deres bekymring som de vil varsle Unesco om.

Vegaøyen Verdensarv er i en situasjon som krever både en aktiv statspart og lokalsamfunn, slik det påpekes i tilleggsutredningen «Supplementary impact assessment of the Helgeland Coastal Plan for the World Heritage property of 'Vegaøyen – The Vega Archipelago'» av Instead Heritage (2022). Rapporten peker på at både økosystemet og lokalsamfunnet er sårbart og krever aktive tiltak. Den viser til kunnskapsnull og behov for forskning og overvåking for kunnskapsbasert forvaltning. Fra statspartens side var det ved utgangen av 2023 ikke kommet i stand noen anbefalte tiltak i tilleggsutredningen.

For Stiftelsen har prioriterte arbeidsoppgaver i 2023 vært:

- Samarbeid med grunneiere og fuglevoktere om dunværene om skjøtsel/formidling
- Prosjektledelse for planlegging og gjennomføring av prosjektet Sound of Silence - sjøfuglarrangement i Bodø som europeisk kulturby 2024 og 20 årsjubileum for Vegaøyen Verdensarv i 2024, inkl månedlige utgivelser av E-magasinet «FugleFolk», www.soundofsilence.no og oppdatering av nettsidene www.verdensarvvega.no
- Søknader om tilskuddsmidler til ulike prosjekter, eks restaurering/istandsetting Gangarøy, skjøtelsprosjekt ungdom, Sound of Silence og viltkartlegging
- Samarbeid med Riksantikvaren, Norges Verdensarv og Vega Verdensarvsenter om åpning av utstillingen «Vår Verdensarv» i april 2023.

- Oppfølging av det nasjonale verdensarvarbeidet gjennom Norges Verdensarv, det nordiske nettverket NWA og Verdensarvforum
- Deltakelse i administrativt kontaktutvalg for Vega verneområdestyre og felles rådgivende utvalg
- Deltakelse i kommunalt arbeid med revidering av kommuneplanens samfunnsdel

Det må sies at alle arbeidsoppgavene førte til at også 2023 ble et ekstremt travelt år for verdensarvkoordinator/daglig leder. I tillegg var bemanningssituasjonen ved verdensarvsenteret utfordrende fram til sommeren 2023. Men fra høsten var flere ressurser på plass og vi fikk kapasitet til å iverksette matprosjektet «Lokal verdiskaping fra jord til fat», ferdigstilt vær- og klimastasjonen ved senteret og fikk igangsatt arbeid med oppdatering og utvikling av opplegg i Skaperverkstedet. Men de små økonomiske ressursene til driften av senteret gjorde at det heller ikke i 2023 kunne ha åpningstider utenom sommersesongen, utadrettet virksomhet og et kafétilbud som sto i forhold til lokale forventninger. Dette er svært beklagelig og er ikke i samsvar med autorisasjonskravet om å være en storstue for lokalsamfunnet.

At det heller ikke i 2023 fantes en lokal skyssbåt med kapasitet for mer enn 12 passasjerer er også en stor utfordring i forhold til formidling i verdensarvområdet.

Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv vil gi spesiell honnør til alle de som bidrar til å ta vare på verdensarvområdet. Den innsatsen er viktig å løfte fram fra alle instanser som har et ansvar for verdensarven - spesielt fra lokalt hold med kommunen og Forvaltningsknutepunktet i tilknytning til Vega Verdensarvsenter.

Verdensarven skal bidra til stolthet og identitet hos de som vokser opp på Vega. Grunneierne, interessentene og frivilliges store innsats gjør at Vegaøyen verdensarvområde framstår som et eksempel på beste praksis innen ivaretagelse av et kulturlandskapsområde som skal tas vare på for kommende generasjoner. Det fortjener de stor takk for. Denne innsatsen legges merke til. Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv inviteres derfor til å presentere det lokale verdensarvarbeidet i ulike sammenhenger både nasjonalt og internasjonalt. I 2023 var verdensarvkoordinator invitert til to internasjonale konferanser for å fortelle om lokalt arbeid, bl.a. i regi av UNESCO.

Ifølge Visit Helgeland og Nordnorsk Reiseliv er Vega også spydspissen i reiselivs-satsningen og regnes som et eksempel for etterfølgelse i arbeidet med å utvikle et ansvarlig reiseliv. Vega er brukt som pilot av Nordland fylkeskommune i arbeidet med bærekraftig reiseliv og ansvarlig markedsføring.

2. Tiltak og drift 2023

TAKET PÅ HOVEDHUSET PÅ GANGARØY BLE SKIFTET HØSTEN 2023 OG KAIA BLE UTBEDRET.

Styret vedtok i sak 11/23 et budsjett for 2023 på knapt 5,9 mill kr. I tillegg var det avsatt midler på vel kr 730 000 til viltkartlegging, arbeid med folkehøgskole og videreutviklings av pedagogisk opplegg – prosjekter som var startet opp i 2021/2022, men der faktura kom i 2023. Hoveddelen av Stiftelsens budsjett gikk til dunværstradisjonen og kulturlandskapsskjøtsel; i underkant av tre mill kr. Til formidling, fugleliv og besøksforvaltning var det satt av 730 000 kr. Drift av Stiftelsen var budsjettert til kr 1,37 mill kr.

Av totalbudsjettet bidro Miljødirektoratet med 4,260 mill kr, Riksantikvaren/Nordland fylkeskommune med 1,6 mill i verdensarvmidler og Statsforvalteren med 20 000 kr og kr 100 000 i 2022 til ungdomsprosjekt og fuglekartlegging (22/23).

Stiftelsens største satsning i 2023 var overtakelse av Gangarøy i Hysvær med hus og brygge. Det ble gjort mulig med en bevilgning på kr 3 750 000 fra Nordland fylkeskommune/Riksantikvaren. I tillegg ble det bevilget kr 534 000 til restaurering fra fylkeskommunen i 2023 og kr 208 000 via Landbrukets Utviklingsfond i 2022. Restaureringsarbeidet startet høsten 2023 med skifte av tak på hus og brygge. Arbeidet ble utført av lokale håndverkere.

Andre instanser, aktører og private sponsorer bidrar årlig til verdensarv arbeidet med flere millioner kroner. Årsregnskapet endte med et resultat på kr 1690.

Stiftelsen søker årlig midler til ulike prosjekt og som bidrar til finansiering av virksomheten. I 2023 fikk Stiftelsen tilsagn på følgende prosjekt:

Bidragstyper	Tilskudd	Tiltak
Fuglekartlegging	Statsforvalteren i Nordland	Kr 80 000
Skjøtselsprosjekt ungdom Vega Kystgård	Statsforvalteren i Nordland	Kr 20 000
Restaurering Gangarøy	Nordland fylkeskommune/RA	Kr 534 800
Ærfuglarkitektur	Nordland fylkeskommune/ RA	Kr 420 000
Sound of Silence	Nordland fylkeskommune/Riksantikvaren	Kr 250 000
Sound of Silence	Bodø2024	Kr 390 000
Sound og Silence	UiT – Norges Arktiske Universitet	Kr 75 000
SUM		Kr 1 769 000

Bodø2024 har bevilget kr 390 000 som går inn i arbeidet med Sound of Silence og skal fordeles på kostnader som Stiftelsen og andre aktører har. UiT - Norges Arktiske Universitet har bevilget kr 75 000 til arbeid med utstilling basert på Sjøfuglarkivet ved Tromsø Museum som del av Sound of Silence.

Igangsatte/ferdigstilte prosjekt i 2023 hvor bevilgningen var gitt i 2022:

Barne- og ungdomsprosjekt «Stolthet gjennom generasjoner»	UNESCO-kommisjonen	Kr 250 000
Kjøp Gangarøy		Kr 3 750 000
Restaurering Gangarøy	Landbrukets Utviklingsfond	Kr 208 000
Vær- og klimastasjon	Miljømillionen	Kr 100 000
SUM		Kr 4 308 000

Øvrige midler til verdensarv arbeidet kom fra Miljødirektoratet via autorisasjonsordningen for Vega verdensarvsenter, Nordland fylkeskommune/Riksantikvaren, Statsforvalteren i Nordland, Vega kommune og Vega verneområdestyre.

I 2022 - 2023 var det dessverre ikke kapasitet til å gjennomføre stranderyddeaksjoner i regi av senteret og det kom dermed heller ikke inn sponsormidler fra Hold Norge Rent og andre.

Bidragster	Tilskudd	Tiltak
Nordland fylkeskommune/ Riksantikvaren	Kr 5 100 000	Bygningsvernmidler, inkl ærfuglarkitektur, tilskudd Bremstein, Gangarøy og SoS
LUF/ Vega kommune	Kr 2 100 000	Skjøtsels-/tiltaksmidler jordbruksforetak oa
Miljødirektoratet	Kr 2 000 000	Autorisasjonsmidler Vega verdensarvsenter
Nordland fylkeskommune	Kr 300 000	Driftstilskudd Vega Verdensarvsenter
Vega kommune	Kr 200 000	Driftstilskudd Vega Verdensarvsenter
Miljødirektoratet	Kr 600 000	Utvikling ny utstilling i senteret
Vega verneområdestyre	Kr 700 000	Skjøtselstiltak, informasjonstiltak mm
Statsforvalteren i Nordland	Kr 120 000	Skjøtsel slåtteenger, kystlynghei, ungdoms-prosjekt Emårsøy, kartlegging ærfugl
Vega kommune	Kr 950 000	Reiselivstiltak, planarbeid
SUM	Kr 12 270 000	

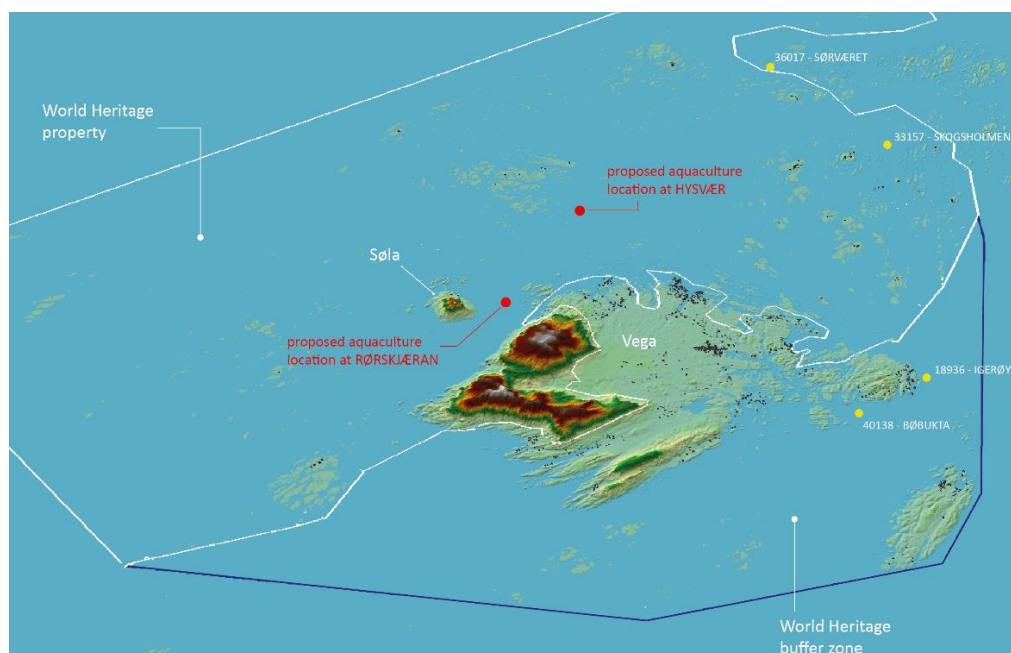

3. Nasjonalt og internasjonalt arbeid

3.1 Havbruk og UNESCO

Vega kommunestyre vedtok i oktober 2022 Kystplan Helgeland som da ble lagt ut på 4. gangs høring med to foreslåtte oppdrettslokaliteter. Vedtaket skjedde etter at tilleggsutredningen om akvakultur og verdensarv var ferdigstilt i august 2022.

Tilleggsutredningen «Supplementary impact assessment of the Helgeland Coastal Plan for the World Heritage property of 'Vegaøyen – The Vega Archipelago'» av Instead Heritage som ble bestilt av Vega kommune, fraråder oppdrett i området og viser til at både økosystemet og lokalsamfunnet er sårbart og krever aktive tiltak.

I KYSTPLAN HELGELAND ER DET FORESLÅTT TO OPPDRETTSLOKALITETER VED RØRSKJÆRAN OG HYSVÆR (ILL: INSTEAD HERITAGE)

Rapporten peker videre på manglende norsk lovverk for å sikre verdensarverdiene. Den etterlyser også forbedring av planleggings- og forvaltningsverktøy. Samtidig peker rapporten på at de universelle verdiene som kjennetegner området, er avhengig av tilstedeværelsen av et levende lokalsamfunn i like stor grad som sunne økosystemer. Den etterlyser lederskap fra Norge som statspart og at prioriteringene må være forskning og overvåking som kan bidra til å forstå hvordan Vegaøyen kan forvaltes som et sosialøkoslogisk system.

Instead Heritage konkluderer med at det trengs en tydelig langsiktig visjon for Vegaøyen verdensarvområde basert på kultur- og naturarvverdiene som sikrer en tilnærming med lokalbefolkningen i sentrum og som styrker lokalt entreprenørskap og lokal levemåte. Statsforvalteren i Nordland og Riksantikvaren opprettholdt derfor sine innsigelser til Kystplan Helgeland. Som ansvarlig plandepartement fikk Kommunal- og Distriktsdepartementet oversendt planen etter vedtaket og lovet et snarlig svar i løpet av vinteren/våren 2023. Men det kom ingen svar i 2023.

Stevnet staten

I 2021 stevnet Nova Sea staten fordi Miljødirektoratet opprettholdt Statsforvalterens avslag på utslippstillatelse ved Hysvær innenfor verdensarvområdet og Hysvær/Sjøla landskapsvernområde. Saken kom for tingretten i 2022 og Nova Sea tapte saken. Nova Sea anket til lagmannsretten som opprettholdt dommen i januar 2023. Selskapet varslet at de ønsket å ha saken opp for Høyesteretts kjæremålsutvalg. Der ble det avslag på videre behandling i april 2023.

Vega Sjøfarm søkte i 2022 om forlengelse av utslippstillatelsen ved lokaliteten Skogsholmen. Daværende utslippstillatelse gjaldt fram til 31.07.2023. Samtidig søkte Vega Sjøfarm om en midlertidig endring i produksjon fra 3120 tonn MTB til 4680 tonn MTB. Statsforvalteren i Nordland vedtok å ikke forlenge den midlertidige utslippstillatelsen som er gitt for anlegget ved Skogsholmen. Vega Sjøfarm AS klaget på vedtaket hos Statsforvalteren. Saken var ikke avklart ved årsskiftet.

Vega Sjøfarm trakk sin søknad om arealutvidelse av lokaliteten og søkte deretter kun om endret plassering av forflåte. Søknaden ble innvilget av Nordland fylkeskommune i 2024.

3.2 Periodisk rapportering

I 2023 gjennomførte alle de norske og europeiske verdensarvstedene den periodiske rapporteringen til UNESCO, en rapportering som skal skje hvert 6.år. For Vegaøyen Verdensarv skjedde rapporteringen i et samarbeid mellom verdensarvkoordinator som har det formelle ansvaret for rapporteringen og Vega kommune ved miljøvernsjef og teknisk sjef.

De norske verdensarvstedene er sikret oppfølging gjennom nasjonale bevilgninger til bl.a. ivaretagelse av verdensarvverdiene og egne koordinatorstillinger.

Men verdensarven er ikke sikret gjennom lovverket og det er heller ingen overordnet strategi og finansiering av overvåking og forskning for å kunne sikre en kunnskapsbasert forvaltning. Sektorisering er et annet hinder for helhetlig forvaltning. Dette ble påpekt i rapporteringen.

3.3 Internasjonalt, nordisk og nasjonalt arbeid

VERDENSARVKOORDINATOR VAR INVITERT TIL Å BIDRA PÅ KONFERANSEN “NAPLES CONFERENCE ON CULTURAL HERITAGE IN THE 21ST CENTURY”, ORGANISERT AV UNESCO AND ITALIA SOM STARTSPART I NOVEMBER 2023

I likhet med situasjonen for Vegaøyen verdensarv, står verdensarven overfor store utfordringer i de fleste land i verden; fra klimaendringer til utviklings- og utbyggingsaker, overturisme og kamp om ressursutvinning.

Verdensarvkoordinator for Vegaøyen Verdensarv ble i 2023 invitert som innleder og paneldeltaker på konferansen «Research on Protected Cultural Landscapes in the Circumpolar North: Challenges and Potentials». Formålet med konferansen var bl.a. å diskutere og dele erfaringer og kunnskap om balansen mellom bruk og vern av steder og monumenter, lokal forankring og felles utvikling av kunnskap og innsikt, menneskelige og naturlige trusler mot verdensarven og bærekraftig utvikling, visjoner for fremtiden til UNESCO-stedene og nasjonalparkene i det sirkumpolare området.

Verdensarvkoordinator var også invitert til å bidra på konferansen “Naples Conference on Cultural Heritage in the 21st Century”, organisert av UNESCO and Italia som startspart. “From Nature/Culture to NatureCulture: an integrated approach to Heritage for the sustainable development of Peoples and Planet” var tittel på sesjonen hvor erfaringene fra Vegaøyen Verdensarv var ønsket å bidra inn. Målet med konferansen var bl.a. å vurdere hvordan av UNESCOs to konvensjoner for natur og kultur kan forenes for å sikre en bærekraftig utvikling. 36 innledere/paneldeltakere fra hele verden deltok.

Nordisk konferanse

Den nordiske konferansen i regi av Nordic World Heritage Association <https://www.nordicworldheritage.org/> ble i 2023 arrangert av Vatnajökull nasjonalpark og verdensarvområde på Island, innskrevet på verdensarvlisten i 2019. Temaet for konferansen var "Community and cooperation – In line with nature", med utgangspunkt i FNs bærekraftsmål nummer 8 om økonomisk vekst og bærekraftig turisme. Fokus var spesielt på lokale verdier og produkter, samt ulike måter å håndtere utfordringene med turisme og lokale interesser.

Verdensarvforum 2023

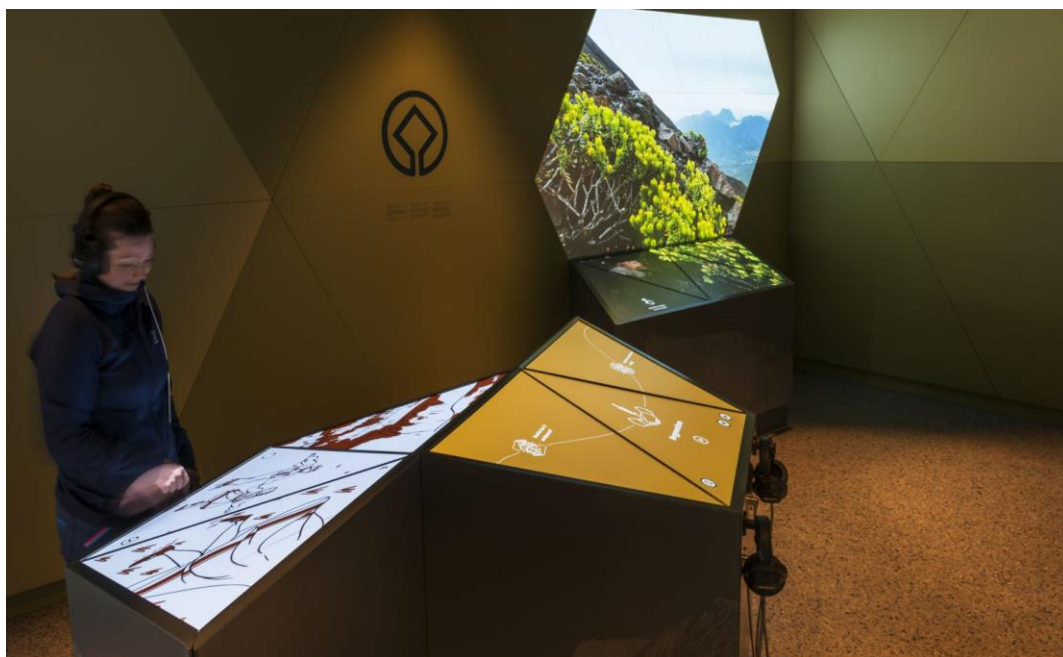

DAVÆRENDE KLIMA- OG MILJØMINISTER ESPEN BARTH EIDE DELTOK PÅ VERDENSARVFORUM VED BRYGGEN I BERGEN, HER I SAMTALE MED DIREKTØR LIV ASTRUP SVERDRUP, NORGES VERDENSARV

Verdensarvforum for de norske verdensarvstedene ble i 2023 avholdt ved Bryggen i Bergen. Tema for konferansen var «Verdier og verdensarv»: Hvilke verdier er vi satt til å forvalte, hvordan har de blitt skapt, og hvordan kan vi best bringe verdiene videre til nye generasjoner? Hva skjer når forvaltningen av verdensarv kommer i konflikt med andre interesser, som for eksempel næringsutvikling eller utvikling av infrastruktur. Med andre ord et svært aktuelt tema med ulike innledere, deriblant daværende klima- og miljøminister Espen Barth Eide. Nærmere informasjon om tema og innledere: <https://www.norgesverdensarv.no/aktuelt/verdensarvforum-2023>

I 2023 ble det avholdt møter i så vel Politisk Forum som Politisk Råd, der ordførerne fra alle verdensarvstedene er med. Politikerne samlet seg om en felles uttalelse om en mer offensiv verdensarvpolitikk. Leder av Politisk råd Isak Veierud Busch fra Bergstaden Røros med Circumferensen møtte sammen med direktør Liv Astrid Sverdrup og styreleder Jan S Dølvør i Norges Verdensarv Grunde Almeland, leder i Stortingets familie- og kulturkomité, med målsetting om å få økt posten for verdensarv på statsbudsjettet, samt daværende klima- og miljøminister Espen Barth Eide og nåværende statsråd Andreas Bjelland Eriksen. Statsråden møtte også da Riksantikvaren gjennomførte første folkevalgtopplæring med ordførerne i verdensarvkommunene i november 2023: <https://www.norgesverdensarv.no/aktuelt/tidenes-forste-nasjonale-folkevalgtopplaring-i-verdensarv> Fra stedene og Politisk Råd er det enighet om å fortsette arbeidet og styrke den politiske forankringen i Stortinget. Norges Verdensarv har prioritert å løfte fram behovet for et verdensarvfond og en forskningsstrategi for verdensarvstedene.

Utstillingen «Vår verdensarv»

På nasjonalt plan var Riksantikvaren prosjektleder for arbeidet med en felles utstilling om verdensarvkonvensjonen, Unesco og verdensarven i verden der firmaene Gagarin/ Kvorning og Bright sto for produksjonen av utstillingen. Den første utstillingen ble offisielt åpnet på Vega av daværende klima- og miljøminister Espen Barth Eide 24. april 2023. Utstillingen ble svært godt tatt imot og gir et løft både til senteret og formidlingen. En flott dag og fullt hus.

VED ÅPNINGEN AV DEN NYE UTSTILLINGEN FIKK DAVÆRENDE STATSRAÅD ESPEN BARTH EIDE OPPLÆRING I BYGGING AV E-HUS AV EINAR STEINSHOLM OG LEON CHISLARI SOM BEGGE HAR VOKST OPP MED ÆRFUGLTRADISJONEN.

3.3 Lokalt arbeid - Framtidens Folkehøgskole

Etter et felles arbeid mellom Vega kommune og Stiftelsen om å få etablert en folkehøgskole på Vega fra 2019 - 2022, ble arbeidet med å utrede mulighetene lagt på is i januar 2023. Da informerte Kunnskapsdepartementet om at det ikke ville åpnes for søknader om nye folkehøgskoler inneværende år.

Det skjedde etter framlegg av den offentlige utredningen om framtidens folkehøgskole *NOU 2022: 16 En folkehøgskole for alle - Vilkår for økt kvalitet og mangfold i folkehøgskolene*. Utvalget foreslår en rekke tiltak for å redusere barrierer for underrepresenterte grupper i folkehøgskolen, et helhetlig kvalitetssystem og prinsipper for vekst i folkehøgskolesektoren. Et av prinsippene for vekst er at man må tilby linjer som er unike, dvs ikke finnes på andre skoler. Utredningen ble fremlagt 31. oktober 2022 og med høringsfrist 30.april 2023. Dermed ble det stoppordre for nye søknader.

En viktig oppgave i 2022 var utvikling/konkretisering av verdigrunnlag og innhold i en mulig framtidig folkehøgskole. Det skjedde bl.a. i en svært vellykket workshop i desember 2022 som ble oppsummert i januar 2023. Utgangspunktet har vært at folkehøgskolen skal bygge på verdensarvens verdier og dermed vil kunne bli en viktig bidragsyter til å ta vare på og utvikle verdensarven. Den vil også kunne bli svært viktig i forhold til mange attraktive arbeidsplasser og ung energi inn i lokalsamfunnet.

3. 4 Kommuneplanarbeid

Vega kommune startet revisjonen av kommuneplanens samfunnsdel i 2022. Fra høsten 2023 har Stiftelsens daglige leder/verdensarvkoordinator og verneområdeforvalter deltatt i arbeidet med revidering av kommuneplanens kapittel om verdensarven. Planen er oppbygd i samsvar med UNESCOs forventninger til et overordnet strategidokument og forvaltningsplan for en verdensarv, med de tilpasninger som gjelder for en kommuneplan utarbeidet i samsvar med plan- og bygningsloven. Bakgrunnen og hensikten med forvaltningsplanen har vært at ett av kravene til verdensarv, er at stedet har et forvaltningssystem som gjennom egnet nasjonalt lovverk og praksis sikrer effektiv beskyttelse av de framstående universelle verdiene. Dette gjøres gjennom å sikre stedets autentisitet og integritet. Planen beskriver:

- **hvorfor** Vegaøyen har verdensarvstatus (23 verdier i fem grupper som vist nedenfor)
- **hva** som må beskyttes (Vegaøyens attributter (vesentlige grunnegenskaper))
- **hvordan** verdiene skal bevares og attributtene skal beskyttes

Utkastet til forvaltningsplan har vurdert forslag til forvaltning i henhold til statlige føringer i politikkdokument, stortingsmeldinger, tilleggsutredningen fra Instead Heritage i 2022 og tidligere forvaltningsplan.

Nåværende forvaltningsplan for Vegaøyen Verdensarv gikk ut i 2022 og i løpet av prosessen med planen konkluderte Vega kommune med at den reviderte forvaltningsplanen for verdensarven skal bli en del av kommuneplanens samfunnsdel. I arbeidet ble UNESCOs veileder «Enhancing Our Heritage Toolkit 2.0» (2023) tatt i bruk og har vært avgjørende viktig for å konkretisere utfordringene Vegaøyen Verdensarv står overfor, <https://whc.unesco.org/en/eoh20/> Enhancing Our Heritage Toolkit 2.0 (EoH 2.0) er en globalt testet selvvurderingsmetodikk for å støtte verdensarvforvaltere og aktører i å evaluere forvaltningseffektiviteten på et verdensarvsted eller et annet kulturminnested.

Kommunestyret skal i junimøtet 2024 vedta om planforslaget skal ut på høring, slik det foreligger pr da.

4. Stiftelsens hovedaktiviteter

4.1 Kulturlandskap

OGSÅ I 2023 BLE DET FELT SITKA OG BUSKFURU I SKOGSHOLMEN. FAMILIEN HELLAND HAR DREVET HOGST OG SLÅTT I MANGE ÅR. (FOTO: INGRID HELLAND)

Satsningen på tiltak innen kulturlandskap i verdensarvområdene Vegaøyen og Vestnorsk Fjordlandskap ble i 2023 gjenspeilt i statsbudsjettet og via jordbruksavtalen. Det har gitt mulighet til å følge opp og iverksette en rekke viktige tiltak. Av et totalbudsjett for 2023 på vel 5 mill kr som skulle dekke arbeidet på alle forvaltningsplanens områder, satte Stiftelsen av 3,2 mill kr til skjøtsel og duntradisjonen.

Vega kommune tildelte 1,5 mill kr via LUF-midlene der i underkant av 1 mill ble gitt til skjøtsel i verdensarvområdet (beite og slått) og det øvrige til andre tiltak. Vega verneområdestyre bidro med kr 250 000 kr til skjøtsel i de vernede områdene og kr 350 000 til øvrige tiltak, som fuglekikkerhus, ferdselsplakater og søppelplukking i verneområdene.

15 jordbruksforetak søkte om tilskudd til beite og slått via LUF-midlene og verneområdestyret. Via denne ordningen ble det gitt tilskudd til 883 sau og 9 storfe på beite, 209 daa ble slått og 120 av disse ble brukt til fôr.

Stiftelsen ga tilskudd til 16 grunneiere i verdensarvområdet som ikke er jordbruksforetak. I verdensarvområdet sto de for slått av 200 daa og hadde 76 sauer på beite.

Antall sau i verdensarvområdet og buffersonen er stabilt. Noen har avsluttet driften, mens andre har overtatt disse sauene eller startet opp. Med den lave prisen som sauebøndene har fått for kjøtt av utegangersau bør det være en prioritert oppgave å få lokal videreforedling og dermed bedre økonomi inn i næringen. Stiftelsen tok derfor i 2021 initiativ til et videreforedlingsprosjekt og fikk innvilget 393 000 kr til et forprosjekt for å utrede mulighetene for lokal videreforedling av utegangersau og andre råvarer. I 2023 hadde senteret kapasitet til å få igangsatt prosjektet som skjer i samarbeid med lokale bønder, Stiftelsen og Statsforvalteren i Nordland.

Hogsten som finansieres gjennom Stiftelsen har foregått på Skogsholmen, Kvalholmen og Kilvær. I Kvalholmen har en av grunneierne satt i gang et stort arbeid med felling av sitka og med 35 sau på beiteå. Det har ført til store og positive landskapsendringer. Den unge grunneieren tok også opp ærfugltradisjonen fra 2022.

Ca 3500 sitka er hogd av grunneierne på disse øyene. På Skogsholmen tas nå også buskfuru og kratt. Det meste av sitka er tatt ut i verneområdene. Også i buffersonen på Vega er det tatt mye sitka, men svært mye gjenstår. Nyskudd er også en stor utfordring. Skoleelever er ute hvert år i og ved verneområdene for å plukke sitkaskudd. Dette skjer i regi av verneområdestyret. Kommunen leier inn geiter for å beite hogstfeltet i kommunesenteret Gladstad.

ETTER MANGEÅRIG SLÅTT TO GANGER PER SOMMER, ER DET GRAS SOM DOMINERER PÅ SØRPARTEN I SKJÆRVÆR OG IKKE MJØDURT.

3.2 Ærfugltradisjonen

6. KLASSE VED VEGA SKOLE ER HVERT ÅR TO GANGER I LÅNAN; FØRST FOR Å LAGE REIR SAMMEN MED FUGLEVOKTERNE OG SÅ SE ÆRFUGL SOM HAR LAGT SEG I REIRENE. (FOTO: GURI GUNNES OPPEGÅRD)

I 2023 var det 26 fuglevoktere i Vegaøyen fordelt på åtte dunvær. De hadde 8 - 10 hjelpere og øvrig hjelp fra familie og venner. Også skoleklasser og frivillige som Vegaøyens Venner deltok på dagsdugnader.

De siste årene har flere yngre meldt seg interessert; en svært positiv trend. Men om de skal ha mulighet til å etablere seg, blir det nødvendig å få en forutsigbar ordning med skyss, godtgjørelse og mulighet for å få permisjon fra de jobbene de er i.

Med knapt 2,1 mill kr var stimulerings- og rekrutteringsordninger for dunværstradisjonen den største posten på Stiftelsens budsjett i 2023. De siste årene har vært spesielle og stort sett vanskelige for fuglevokterne i Vegaøyen Verdensarv. Fra 2018 har det vært et par større oterangrep og flere mindre i de fleste dunværene; også fra andre predatorer som kråke, ravn og ørn. De siste årene har det i tillegg vært kalde og våte uker på starten og til dels også underveis i hekkesesongen. 2022 og 2023 var derfor de dårligste siden 2007.

Hekkesuksess Vegaøyen Verdensarv 2023

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Bremstein				20	20	36	56	55	65	49	36	60	36	54	41	44	42	44
Flovær	151	147	153	155	152	120	136	140	170	143	124	140	127	127	120	104	92	88
Halmøy	50	77	79	66	38	38	40	40	40	40	20	20	20	20	20	20	10	10
Hysvær	64	89	90	98	92	122	110	104	103	105	134	158	130	153	164	182	180	184
Kilvær		3	12	19	23	23	20	25	41	48	55	61	60	54	61	62	44	40
Lånan	538	502	597	636	665	663	773	764	963	719	729	761	792	699	743	563	572	494
Muddvær	151	181	221	215	193	173	203	188	218	166	153	167	70	89	95	79	75	47
Skjærvær	13	22	19	23	33	39	52	47	47	33	30	48	40	40	40	30	30	44
Totalt	967	1021	1171	1232	1216	1214	1390	1363	1647	1303	1281	1415	1275	1236	1284	1084	1045	951

Om vi vurderer tallene for hekkesuksess fra Stiftelsen startet registreringene av antall hekkende ærfugl i dunværene, ser vi at det er oterangrepene i Muddvær og Lånan som i stor grad har bidratt til den store nedgangen fra toppåret 2014 (markert med rødt). I 2023 ble det skutt fire skadeotere i Vegaøyen verdensarvområde. Den ene ble skutt i Kilvær og de tre andre i Muddvær der oterplagen har vært nærmest sammenhengende de siste årene og har ført til at hele bestanden av hekkende ærfugl er radert ut hos ene fuglevokteren. Også hos de tre andre er det stor nedgang og antall hekkende fugl er redusert fra 219 det beste året til 47 i 2023.

Både fuglevokterne i Lånan og de øvrige værene er dypt bekymret over hva som skjer i havet. Er nedgangen av hekkende fugler og oter som går til angrep på ærfugl et resultat av at det ikke finnes mat i havet? Dette er en situasjon som må følges opp med forskning for å finne ut hva som skjer i det marine miljøet. Stiftelsen ønsker en dialog med Miljødirektoratet og statsparten om hvordan slik forskning kan igangsettes. Dette etterlyses også i tilleggsutredningen fra Instead Heritage om grensesnittet mellom verdensarvverdiene og havbruk som kom i 2022. Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv tok derfor initiativ til prosjektet Sound of Silence som har som hovedmål å få satt søkelyst på nedgangen i sjøfuglbestandene. Se side 21.

Vokting nytter

De dårlige resultatene de siste årene har ført til pessimisme og dårlig framtidstro hos fuglevokterne i verdensarvområdet. Både kalde vårer og predatorangrep tærer på motivasjonen. Erfaringer fra andre steder langs kysten der ærfugltradisjonen opphører,

viser likevel at det nytter å fortsette med fuglevoktingen. Situasjonen for de hekkende ærfuglene i Vegaøyen er langt bedre enn f.eks på øyene sør for Bodø der det har vært en dramatisk nedgang i antall hekkende ærfugl de siste årene. Forskning fra Svalbard viser det samme.

Hekkebestanden i dunværene har variert mye gjennom årene, noe som også går fram av gammel statistikk fra 80 - 90 år tilbake. Sannsynligvis viser den at hekkesuksessen varierer etter værforhold, mattilgang og evt andre faktorer. Men det har de siste årene blitt svært lite ville ærfugler og andre sjøfugl på øyene rundt dunværene, uten at noen vet sikkert hvorfor. Det er desto viktigere med forskning og overvåking for å forsøke å finne årsakssammenhenger og eventuelle avbøtende tiltak. Verdensarvstatusen forplikter.

Kartlegging og rapportering

Pr i dag bygges det ca 3050 reir og flere hundre ehus i Vegaøyen. I 2016 - 2018 fikk Stiftelsen refotografert ehus og ebaner i Vegaøyen og dette arbeidet er slutført. Bildene som er tatt, er gps-merket og lagt inn i et kart med indikatorer for verdensarvverdiene i Vegaøyen. Disse er nå lagt inn i «Vegakilden», basert på NIBIOs kartløsning https://kilden.nibio.no/?lang=nb&topic=arealinformasjon&bgLayer=graatone_cache.

I 2025 kan en ny refotografering være aktuell.

Økt fuglevoktertilskudd har vært et tema i flere år. Det var derfor gledelig at Nordland fylkeskommune ønsket å bidra med tilskudd til å øke stimuleringsordningen for fuglevoktere. I 2023 ble det gitt et tilskudd på kr 420 000 fra fylkeskommunen, mot 220 000 tidligere år.

Stiftelsen må også ha midler til rådighet for å kunne tilby flere opplæringsplasser i verdensarvområdet. Opprustingen av Bremstein og kjøpet av Gangarøy vil være viktige tiltak, slik som også etablering av folkehøgskole kan styrke forvaltningen og ivaretagelsen av områdets universelle verdi.

Ut fra registreringer av hekkesuksess er det også grunn til å ha oppmerksomhet på predatorbekjempelse som vil kreve en kontinuerlig innsats. Predatorbekjempelse og oppsyn/ overvåking av området er spesielt prioritert fra Forvaltningsknutepunktet med skuddpremie på 400 kr. Flere jegere gjennomfører området med hund og får låne feller gjennom verneområdestyret og Stiftelsen. SNO driver også fellefangst og har i flere år hatt en oppsynsmann med hund til å gjennomføre deler av verdensarvområdet. I perioden 2014 - 2023 er det tatt rundt 700 mink i området. Ved årsskiftet viste statistikken ca 25 mink som er tatt av jegere og andre i 2023. Innsatsen gir resultat. Ifølge jegerne kan synes som at minkbestanden er stadig minkende.

I 2017 - 23 er det også bygd og tatt i bruk flere kråkefeller for å få ned den store bestanden av kråke i buffersonen. I denne perioden er det felt ca 2500 kråker.

«Fuglan veit» og «Sound of Silence»

KLIMA- OG MILJØUTFORDRINGENE ER FORMIDABLE. DET ER DENNE BEKYMRINGA DELTAKERNE I «FUGLAN VEIT» OG «SOUND OF SILENCE» DELER. (FOTO: GURI DAHL)

Arbeidet med prosjektet Sound of Silence har foregått i samarbeid med UiT - Norges Arktiske Universitet der SoS er et delprosjekt i hovedprosjektet FUGLAN VEIT (2020 - 2024) <https://uit.no/project/fuglan> og Bodø som europeisk kulturby 2024 <https://www.bodo2024.no/>

Stiftelsen fikk i 2023 tilskudd på kr 390 000 fra Bodø2024 til arbeidet, kr 250 000 fra Nordland fylkeskommune/RA, kr 75 000 fra UiT - Norges Arktiske Universitet og satte også av midler i eget budsjett. Arbeidet startet for fullt i 2023 med å forberede arrangement med sjøfuglkonferanser i Bodø og på Vega i 2024. Et annet viktig tiltak var etableringen av nettsiden www.soundofsilence.no med 12 utgaver av e-magasinet FugleFolk som gjennom intervjuer, quiz og praktiske oppgaver skulle skape engasjement for å hjelpe fuglene.

Prosjektet «FUGLAN VEIT» er i regi av UiT - Norges Arktiske Universitet. Samfunns- og naturforskere fra både inn- og utland er med i «Fuglan veit» samt partnere fra Vega, Porsanger og Vardø. Gjennom prosjektet vil partnerne bygge nye allianser mellom lokal og vitenskapelig kunnskap om sjøfugl. Målet med «Fuglan veit» og «Sound of Silence» er at begge kunnskapsformene og aktivitetene må bli lyttet til, for å gi en bedre forvaltning, og for å snu en dramatisk utvikling. Prosjektet har fått tilgang til Sjøfuglarkivet ved Tromsø museum med hundrevis av intervju og bilder fra 1970-tallet. Forsker Håvard Dahl Bratrein dro da med en studentgruppe langs kysten av Nord-Norge og intervjuet folk om

hvordan de bl.a. hjalp sjøfuglene gjennom hekkesesongen. Mange av de som ble intervjuet er forfedre/ formødre av dagens fuglevoktere i Vegaøyen og materialet var utgangspunkt for den planlagte utstillingen som skulle vises i Bodø og på Vega Verdensarvsenter i 2024.

4.3 Fiskeriene

TARESKOGEN ER I FERD MED Å BLI GJENETABLERT RUNDT VEGA, MEN FISKERE KLAGER PÅ AT DET BLIR MINDRE OG MINDRE FISK. HVORFOR? DET ER I DAG INGEN HELHETLIG KARTLEGGING AV DE MARINE RESSURSENE I OMRÅDET.

Fiskeriene i verdensarvområdet er sterkt redusert. Fiskeridirektoratets statistikk viser at det i 2023 er 13 på Vega som har fiske som hovednæring og 8 som deltidsfiskere, mens tilsvarende tall for 1988 var 90 heltidsfiskere. Tendensen er den samme i hele regionen og statistikk fra 2020 viser en nedgang på 79 prosent heltidsfiskere på Sør-Helgeland siden 1988.

Instead Heritages tilleggsutredning peker på at det bør tas statlige skritt for å sikre en mindre sjarkflåte i verdensarvområdet og det er et viktig mål for Stiftelsen at fiskeriene i verdensarvområdet blir behandlet på statlig hold – på samme måte som vi har særskilte ordninger for kulturlandskapet i verdensarvområdet.

Nordland fylkeskommune har vedtatt en forskrift der det ikke tillates taretråling i verdensarvområdet, men det tillates helt inn til området med fuglefredningsområdet Muddvær. Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv ga en høringsuttalelse om saken der det ble etterlyst mer kunnskap og Stiftelsen bidro med midler til kartlegging av ærfuglers matsøk

i tareskogen sør for Vega. Rapporten fra NINA med fuglekartlegging som kom i årsskiftet 2023/2024 viser alarmerende tall for ærfugl rundt hele Vega.

For Vegaøyen verdensarvområde bør det gjennomføres en konsekvensutredning av taretråling og vurderes om det gjennom Kystplan Helgeland skal synliggjøres hvilke områder som bør unntas fra taretråling av hensyn til naturmangfoldet og fiske. Tilsvarende bør det vurderes om det er mulig å få stoppet tangskjæring i verdensarvområdet.

4. 4 Formidling/Vega Verdensarvsenter

VERDENSARVSENTERET VAR ARENA FOR FLERE WORKSHOPS FOR BARN OG UNGE OM FUGLER OG FOLK (FOTO: VIBEKE STEINSHOLM)

Vega Verdensarvsenter AS er et datterselskap av Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv, mens Vega kommune er eier av senteret.

Se nærmere omtale av senterets aktiviteter på side 32.

Arbeid med barn og unge

«NESTE GENERASJON FUGLEVOKTERE» ER ET REKRUTTERINGSPROSJEKT MED ARBEID OG UNDERVISNING PÅ GANGARØY I HYSVÆR. (FOTO: GURI GUNNES OPPEGÅRD)

Formidling av verdensarven til barn og unge er en prioritert oppgave for Stiftelsen og Stiftelsen søker både prosjektmidler og bidrar med midler til en stilling spesielt rettet mot barn og unge ved senteret.

I 2023 ble følgende tiltak gjennomført:

- To turer til Utværet Lånan for 6. klasse som lærte å lage ærfuglhus og reir og som fikk komme tilbake og se ærfugler i reirene og lærte å rense dun
- Kystkulturdag med fiskeri for 8.klasse, et samarbeidsprosjekt med Vega verneområdestyre
- «Neste generasjon fuglevoktere» er et rekrutteringsprosjekt med arbeid og undervisning på Gangarøy i Hysvær. Prosjektet er delfinansiert av UNESCO-kommisjonen i en spleis med Stiftelsen og hadde oppstart i 2023
- Overlevelsescamp på Vega Kystgård med opplæring og formidling av kystkultur og kulturlandskapskjøtsel
- Sound of Silence – workshops for barn og unge
- E-magasinet FugleFolk for barnefamilier
- Klima- og værstasjon ved senteret, delfinansiert av Miljømillionen

Tilskudd til lag og foreninger

På budsjettet for 2023 var det satt av kr 120 000 til frivillige lag og foreninger. Følgende tiltak i regi av lag/foreninger fikk tildelt midler:

1. Vegaøyans Venner, kr 30 000
2. Vega Kystlag, kr 20 000
3. IL Vega - Vegatrappa, kr 25 000
4. Teater Folk i samarbeid med Vega Ungdomsklubb, kr 25 000
5. Eliasbrygga, kr 20 000

Prosjektene ble gjennomført og det er viktig å bidra til at lag og foreninger får midler til å kunne formidle og lage aktiviteter som bidrar til å styrke formidlingen av verdensarven. Se nærmere informasjon på side 36.

4.5 Besøksforvaltning/reiseliv

Ut fra rapportering fra bl.a. Statens naturoppsyn og fuglevoktere synes det ikke som at reiselivet lokalt eller i regionen foreløpig er en trussel i forhold til fugleliv og kulturlandskap. Men fra både dunværene og andre meldes det om enkeltepisoder der reiselivsaktører, enkelte fiskere, «fisketurister» eller andre har kjørt for fort gjennom værene i hekkesesongen og forstyrret fuglene. Stiftelsens daglige leder spilte inn behovet for en nøyere kartlegging av ferdselen til fisketuristene til den konsekvensanalysen som ble gjennomført i forhold til påvirkningsfaktorer på ærfugldriften.

Det er også all grunn til å være på vakt og ha en tett dialog med reiselivsnæringen, noe som har vært gjennomført i regi av verneområdeforvalter og med senterleder, reiselivssjef og verdensarvkoordinator som medspillere. Tre - fire ulike firma som driver med bl.a. ribber, er etablert i regionen i løpet av de siste årene og de planlegger alle turer i verdensarvområdet. Målet har vært å videreutvikle tidligere tiltak til en helhetlig besøksforvaltning for hele kommunen. Det er nødvendig å ha en kontinuerlig dialog med aktørene i området. Ikke minst med tanke på de kumulative effektene av mange tiltak som til sammen kan skape forstyrrelser – spesielt i forhold til fuglelivet.

Vega kommune ved reiselivssjef var pilot for prosjektet Ansvarlig markedsføring i regi av Nordland fylkeskommune som måtte avsluttes pga pandemien som satte stopper for arbeidet. Men prosjektet og Vega som pilot satte i gang en viktig diskusjon og prosess rundt hvordan man skal tenke det framtidige reiselivet – som en del av lokalsamfunnsutviklingen. En flott film fra prosjektet hadde premiere i 2023 og viste godt alt det gode arbeidet som er gjort av reiselivsjefen gjennom samarbeidet med Nordland fylkeskommune.

4.6 Fugleliv

TELLINGENE SOM NORSK INSTITUTT FOR NATURFORSKNING GJENNOMFØRTE I 2022 OG 2023 VISER DRAMATISK NEDGANG I ANTALL ÆRUGL I VERDENSARVOMRÅDET. (FOTO: NINA DEHNHARD)

Norsk institutt for naturforskning (NINA) samarbeidet med Stiftelsen i 2022 - 2023 om kartlegging av ærfugl i verdensarvområdet. Statsforvalteren ga et tilskudd på kr 80 000. De øvrige prosjektmidlene ble dekket med et tilskudd fra Stiftelsen og egeninnsats fra NINA. NINA gjennomførte fem flytelling for å kartlegge forekomst av ærfugl i områder som ble åpnet for taretråling i 2022 sør for Vega, og for å få nye bestandstall for ærfugl i hele Vegaområdet i hekke-, myte- og vinterperioden. Sammenliknet med tidligere tellinger i hele Vegaområdet fra starten og midten av 1980-tallet er bestanden av ærfugl kraftig redusert både i hekke-, myte- og vinterperioden (> 86 %)

En re-analyse av data fra 1985 og 2011 viser 15 588 mytende ærfugl i 1985 og 2684 ærfugl i 2011. De nye tallene fra 2022 – 2023 indikerer en nedgang av mytebestanden med 99,8 % siden 1985, og en nedgang med 98,9 % siden 2011. Bestandsnedgangen samsvarer dermed 2,6 % per år siden 1985, og hele 8,3 % siden 2011.

Disse tallene er så alarmerende at det kan være behov for en mer grundig tellemetode fra land enn flytelling. Dette bør prioriteres i budsjettet for 2025

4.7 Kulturarven – Verdensarvmidler post 79 hos Riksantikvaren

STIFTELSEN VEGAØYEN VERDENSARV FIKK I 2022 TILSKUDD FRA NORDLAND FYLKESKOMMUNE/RIKSANTIKVAREN TIL KJØP ØYA GANGARØY I HYSVÆR OG ØYA BLE OVERDRATT I 2023. (FOTO: GURI DAHL/NORGES VERDENSARV)

Verdensarvmidler på post 79 hos Riksantikvaren skal bidra til å oppfylle Norges forpliktelser etter Unescos verdensarvkonvensjon og medvirke til at verdensarvområdene utvikles som fyrtårn for den beste praksisen innen natur- og kulturmiljøforvaltning når det gjelder tilstand, forvaltning og formell beskyttelse. Riksantikvaren har delegert til Nordland fylkeskommune å tildele midler til verdensarvtiltak i Vegaøyen fra denne posten. Det kan gis tilskudd til bygningsvern, kurs, formidling, dokumentasjon mm.

Nordland fylkeskommune, Vega kommune, Helgeland Museum og Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv hadde i 2022 møter både på Vega og i Bodø for å utvikle en felles satsning på bygningsvern og etablering av et bygningsvernsenter på Vega. Det ble enighet om at museets ansatte skal ha kontor på verdensarvsenteret, mens etablering av bygningsvernsenteret blir i den gamle prestegården på Vega. Etter å ha hatt problemer med å få ansatt personer med rett kompetanse, lyktes museet i 2022 og fikk tilsatt en bygningsvernrådsgiver og en prosjektleder fra 1. juli 2023.

I 2023 tildelte Nordland fylkeskommune/Riksantikvaren 5,2 mill kr til 22 ulike prosjekter i verdensarvområdet og buffersonen, deriblant restaurering av husene på Gangaøy og ærfugltradisjonen.

4.8 Viltkartlegging og vegetasjon

SVEN EMIL HINDERAKER, NIBIO, FINNER DEN RØDLISTEDE FJELLMARINØKKELEN PÅ EI ØY I HYSVÆR I FORBINDELSE MED KARTLEGGING AV NATURTYPER OG SKJØTSELPLANARBEID I 2021. (FOTO: THOMAS HOLM CARLSEN, NIBIO)

Utredningen i regi av Instead Heritage påpekte manglende forskning og overvåking av verdensarvområdet. Stiftelsen fulgte opp dette i den periodiske rapporteringen til Unesco. Et viktig mål må være å få økt finansiering og medvirkning fra statsparten i et støtte helhetlig forsknings- og overvåkingsprogram for verdensarvområdet.

Som oppfølging av den forrige periodiske rapporteringen til Unesco, har Stiftelsen i perioden 2010 - 2023 finansiert vegetasjons-, naturtype- og viltkartlegging i verdensarvområdet og søkt ekstern finansiering via Statsforvalteren og samarbeidende instanser.

Totalt sett har Nibio avd Tjøtta kartlagt over tusen øyer og holmer i verdensarvområdet. Gjennom kartleggingen er det framskaffet unik informasjon om forekomster og fordeling av arter og vegetasjonstyper som ble brukt i tilleggsutredningen til Instead Heritage. Artsmangfoldet varierer mye fra øy til øy, men generelt sett er de aller fleste øyene svært rike på plantearter. Kartleggingen har siden 2012 vært kombinert med viltkartlegging, der Statsforvalteren har vært delfinansjør. Totalt var det registrert 244 fuglearter på Vega og i Vegaøyen. Det er først og fremst sjøfuglarter som ærfugl, siland, storskarv, gråmåke, svartbak, fiskemåke og rødnebbterne som er mest tallrike i skjærgården på sommerstid, men også arter knyttet til et velskjøttet kulturlandskap som stær, storspove, småspove, grågås, heipiplerke og linerle er vanlige å se. Nibio og SNO har kartlagt fugleforekomster på våren på Hysværflaket; et viktig overvintrings- og rasteområde for

sjøfugl. Men tilbakemeldingene tyder på at det burde vært gjort mer systematisk gjennom året.

Observasjonene er lagt inn i Artsobservasjoner www.artsobservasjoner.no I tillegg har Stiftelsen hvert år mottatt en rapport om det utførte oppdraget. Revideringen av kartleggingen bør starte opp for fullt fra 2025.

4.9 Overvåking av verdensarven

Utover å bidra til den systematiske rapporteringen til Unesco, har ikke Norge hatt en særskilt overvåking av verdensarven. Dette blir påpekt av Instead Heritage i tilleggsutredningen, noe som har ført til store kunnskapshull i forhold til spesielt det marine miljøet og Vegaøyen som et kulturlandskapsområde.

Manglende overvåking er tatt opp som tema via Norges Verdensarv bl.a. på Verdensarvforum og i møter med Klima- og miljødepartementet, fra verdensarvkoordinator for Vegaøyen i møter med Klima- og miljøverndepartementet og Miljødirektoratet.

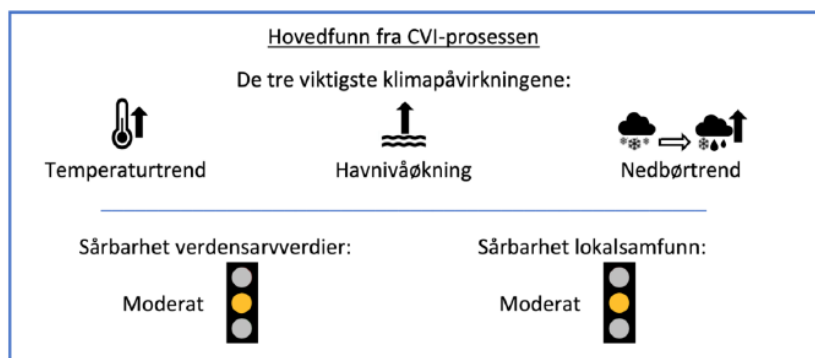
Departementet ser også behov for en jevnlig rapportering på tilstand og utvikling for å underbygge «føre-var» prinsippet i forvaltningen. Departementet har derfor vedtatt at det skal innføres en fast, forenklet rapportering til staten. Som et verktøy i arbeidet, utvikles målbare indikatorer for verdensarvverdiene. Men foreløpig er ikke verktøy for rapporteringen kommet i stand.

I mellomtiden har Unesco utviklet verktøyet “Guidance and Toolkit for Impact Assessments in a World Heritage Context” for å kunne vurdere verdier og attributter for det enkelte verdensarvsted og som ble brukt av Instead Heritage i tilleggsutredningen for Vegaøyen Verdensarv. Samme vurdering av verdier og attributter ble brukt i arbeidet med en klimasårbarhetsanalyse for Vegaøyen Verdensarv som ble utviklet gjennom to workshoper i 2021 og 2022 og publisert i rapporten «Application of the Climate Vulnerability Indeks (CVI) Vegaøyen – The Vega Archipelago World Heritage Property» i juni 2023. Den ble utarbeidet i et samarbeid mellom Stiftelsen Vegaøyen verdensarv, Riksantikvaren, Miljødirektoratet, NIKU, Meteorologisk institutt og James Cook University (Australia).

Som det påpekes i rapporten, er klimaendringer den raskest voksende trusselen mot verdensarv. Etter hvert som klimakrisen forsterkes, er det viktig å vite hvor sårbar Vegaøyens natur- og kulturarv er for klimaendringene. Hovedkonklusjonene og rapportens tilrådninger er: *De biologiske verdiene i kulturlandskapet ble ansett som mer sårbare for påvirkning fra klimaendringer enn kulturmiljø-/arkeologiske verdier. Dette skyldes først og fremst det arealmessige omfanget og at det finnes få alternativer for tilpasning.*

Resultatene fra CVI-workshopene indikerer at forventet effekt på verdensarvverdiene de neste 30 årene (2050) sannsynligvis vil ha betydelig virkning på økonomiske, sosiale

og/eller kulturelle forhold i Vegasamfunnet. Den fremtidige negative virkningen på disse som følge av tap av verdensarvverdier ble vurdert som moderat (på en firepunkts skala, Minimal/ Lav/Moderat/Høy). Tilpasningskapasiteten ble vurdert som moderat (firepunkts skala). Fokus på å redusere effekten av klimaendringer på lokalsamfunnet vil sannsynligvis også være fordelaktig for å ivareta verdensarvverdiene.

Workshoppedeltakerne identifiserte et bredt spekter av mulige forvaltningstiltak, blant annet: å bruke en føre-var-tilnærming for å sikre at nye aktiviteter ikke har negativ innvirkning på OUV;

- minimere andre påvirkningsfaktorer på økosystemet, og dermed øke systemets naturlige motstandskraft mot effekten av klimaendringer;
- styrke forskning og overvåking og tette kunnskapshull for å bli bedre i stand til å forutse og forstå endringer i de marine systemene i Vega;
- styrke samarbeidet mellom verdensarvforvaltning og forskning/akademia for å treffe forvaltningens behov;
- iverksette konkrete tilpasningstiltak som skjøtsel av kulturlandskap og tradisjonelt vedlikehold av bygningsarven; og
- bruke resultatene fra CVI-workshopen i den kommende oppdateringen av forvaltningsplanen for Vegaøyen. Klimahensyn må integreres i hele planen.

Tilsvarende anbefalinger ga Instead Heritage i sin rapport:

	<p>INSTEAD HERITAGE HAR VURDERT AT DET ER KUNNSKAPSMANGEL OM DET MARINE MILJØET OG AT DET MÅ KARTLEGGES BEDRE. SOM NEVNT UNDER PUNKTET OM ÆRFUGLTRADISJONEN, ER DET AV STØRSTE BETYDNING Å FÅ EN NÆRMERE KARTLEGGING AV DET MARINE MILJØET FOR SJØFUGL I VERDENSARVOMRÅDET.</p>
---	---

TILSTANDSVARIABLER	
Tilstandsvariablene nedenfor er hentet fra nominasjonssøknaden for Vegaøyen som verdensarvområde (2003):	
Beite, slåttelandskap og vegetasjon	overvåke vegetasjon, skjøtselsformer, omfang av gjengroing og aktuelle arter, trusler
Duntradisjonen	antall dunvær, antall ærfuglvoktere, antall hekkede ærfugl i dunvær, antall ærfuglhus
Fugleliv	antall fugler registrert og antall fugler som hekker i området
Fiskeri	antall sysselsatte, antall fartøy, volumfangst, type fisk
Kulturminner	kulturlandskapet skal overvåkes som en helhet og må ses i sammenheng med arbeid som pågår hos Riksantikvaren
Reiseliv	antall overnattinger, lengde på oppholdet, aktiviteter for de besøkende, antall besøkende i området og i buffersonen

Fram til i dag er det gjort omfattende og systematiske registreringer av:

- Bygninger: SEFRAK registrering av bygninger fra før 1900, kommunale registreringer, kulturminneregistreringer i Vega kommune er gjennomført av Nordland fylkeskommune. (2008-2013), NIKU og Akvaplan Niva i 2022.
- Vilt-/sjøfuglkartlegging: (1981/1995), 2007/2008, 2010 og 2012/2016), i 2019 i samarbeid med Vega Verneområdestyre og i 2022 – 2023 gjennomført av Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv i samarbeid med NINA og Statsforvalteren i Nordland
- Ærfuglhus: kartlegging av ærfuglhus/ærfuglarkitektur gjennomført av Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv (2010 - 2012 og 2016 - 2018)
- Vegetasjon: kartlegging av vegetasjon (2010 - 2016 - 2021) på ca 1000 øyer som grunnlag for utarbeiding av skjøtselsplaner og forvaltningsplaner i verdensarvområdet. Gjennomført av Stiftelsen og Vega verneområdestyre i samarbeid med Nibio.

Overvåkingstiltak i henhold til forvaltningsplanen 2015 - 2022:

- Overvåke endring av sjøfugl i verdensarvområdet hvert 6. år
- Overvåke endringer av vegetasjon i verdensarvområdet hvert 6. år (vegetasjon som er truet av gjengroing og fremmede arter bør prioriteres)
- Oppfølging av «Sårbarhetsanalyse Vega, status og utfordringer for ferdsel i forhold til vegetasjonens sårbarhet» (Bioforsk Tjøtta 2010)
- Utredning av grensen bevaring og bærekraftig utvikling mht til akvakultur
- Avklaring av hvordan verdensarvverdiene blir ivaretatt i forbindelse med drift av eksisterende anlegg og ved saksbehandling av ny akvakulturvirksomhet.

5. Arbeid i regi av andre instanser

5.1. Vega Verdensarvsenter

SKOLENE OG BARNEHAGENE I REGIONEN ER VIKTIGE SAMARBEIDSPARTNERE I DEN AKTIVITETSBASERTE FORMIDLINGEN I OG VED SENTERET (FOTO: BUILD UP HELGELAND)

2023 var Vega Verdensarvsenters femte driftsår med cirka 6 000 betalende gjester i utstillingene og cirka 20 000 besøkende totalt.

Etter pandemien tok antall cruise- og hurtigrutegjester seg i 2023 opp. Cruise-anløpene økte fra 4 til 9, med cirka 700 cruisegjester, mens antall hurtigrutegjester holdt seg stabilt på 2022-nivå, med cirka 700 gjester. Lovundskyss brukte en større båt for hurtigrutegjestene i 2023 enn i 2022, nå med max antall passasjerer 38. Det største antallet var likevel aldri over 25 på disse turene, noe som passer omvisningskapasiteten i utstillingene bra.

Senterets ledelse håper at Halmøystua-prosjektet kan bidra til å øke omvisningskapasiteten f.o.m. 2025, og også bidra til å selge inn turen bedre til Hurtigrutegjestene for å øke gruppestørrelsen.

Verdensarvsenteret drev verdensarvkafeen selv i 2023 i nedskalert versjon, uten varmmat, pga. manglende kokk. Kafedriften gikk økonomisk omtrent i balanse, uten å bidra til faste kostnader. Vega Turistinformasjon ble også i 2023 drevet i senterets lokaler. Turistsjef ble innleid fra Vega Kommune for å bistå i organiseringen.

- **Samarbeid med andre aktører:**

Skolene og barnehagene i regionen er viktige samarbeidspartnere i den aktivitetsbaserte formidlingen i og ved senteret og i dunværene. Senteret samarbeider med de regionale skolene i forhold til Den kulturelle skolesekken og vil fortsette denne satsningen.

- Senteret er involvert i den lokale forvaltningen av verneområdene på Vega gjennom deltakelse i Rådgivende utvalg. Samt senterets samarbeid med Vega verneområdestyre om undervisningsopplegg og samarbeid om prosjekt som Hold Vegaøyen Verdensarv Ren og Grågåss - fra problem til ressurs.
- Utviklingen av senterets formidling og attraksjonskraft skjer i tett samarbeid med reiselivet både regionalt og lokalt. Vega er utpekt som spydspiss i reiselivsatsningen i Nordland og en slik satsning gir både muligheter i forhold til lokal verdiskaping, men også behov for styrt ferdsel med hensyn til områdetets verdier.

Senteret ble i 2023 brukt til ulike aktiviteter i egen regi eller i regi av lag, foreninger oa:

- Foredrag av arkeologene Hein B Bjerck og Birgitta Berglund
- Vegaøyens venner la sin årlige "Fuglekveld" med foredrag og bildefremvisninger
- Før jul arrangerte Vega Husflidslag adventsverksted for barn
- I november gjennomførte senteret julemesse sammen med lokale produsenter.

5.2 Vega verneområdestyre

På grunn av at 2023 var et år med skiftende vikarer, blir det sannsynligvis ikke laget en årsmelding for dette året. Under er generell informasjon og informasjon gitt via til Rådgivende utvalg i møte våren 2023 om innvilget budsjett for året.

Forvaltningsmyndigheten for verneområdene i Vega kommune er delegert til Vega verneområdestyre som består av tre politiske representanter; to fra Vega kommune og en fra Nordland fylkeskommune. Sekretariatet for verneområdestyret er verneområdeforvalter som er ansatt hos Statsforvalteren i Nordland, men med lokalt kontorsted.

Styret skal sørge for at forvaltningen av verneområdene gjennomføres i samsvar med verneforskriftene for de enkelte verneområdene, naturmangfoldloven, nasjonale miljømål og internasjonale forpliktelser. Finansiering av arbeidet i 2023 ble Vega verneområdestyre bevilget følgende midler av Miljødirektoratet:

Drift utvalg (Vega verneområdestyre, Rådgivende utvalg og Administrativt kontaktutvalg) 130 000 kr. Tiltak i verneområdene 555 000 kr. I tillegg ble det brukt 315 000 kr til skjøtselstiltak i verneområdene via Landbrukets Utviklingsfond (LUF)

Tiltak	Navn	Bestilling	Budsjett
1	Beiting Holandsosen naturreservat	40000	40000
2	Beiting Hysvær/Søla LVO	30000	30000
3	Beiting Kjellerhaugvatnet NR	10000	10000
4	Slått i Lånan	70000	70000
5	Slått i Skjærvær	80000	57000
6	Slått i Flovær	22000	22000
7	Slått i Muddvær	30000	30000
8	Fjerne spredt sitkagran	5000	5000
9	Hogst av sitkagran av skogsbrukselever	70000	60000
10	Fuglekikkerhus	60000	51308
11	Marin forsøpling og informasjon	8000	8000
12	Utbedring av jordkjeller	5000	5000
13	Bekjempelse av predator (mink)	15000	15000
14	Bekjempelse av predator (kråke)	12000	12000
15	Informasjon og annonsering	10000	10000
16	Vedlikehold og utbedring av beitegjerde	20000	20000
17	Vedlikehold av gjerde i Skjærvær	7000	7000
18	Plukking og klipping av sitka i Kjeller, Holands og Hysvær	20000	10000
19	Samarbeid skolen	10000	0
20	Lyngsviing i Holandsosen	4000	4000
21	Klopping Holandsosen	30000	30000
22	Tistel Hysvær	20000	20000
23	Infoplakater	5000	5000
24	Beiting Muddvær	50000	0
25	Klopping Eidemslie	20000	18692
26	Hogst Kjellerhaugvatnet	50000	0
27	Uforutsette utgifter	10000	10000
	Sum	713000	550000

5.3 Oppsyn i regi av Statens naturoppsyn

I henhold til informasjon fra lokal oppsynsmann skal det ikke lenger skrives årsrapport, men informasjon kan hentes i Naturoppdrag som er en intern portal for ansatte i SNO og øvrige forvaltningsmyndigheter. Denne har ikke Stiftelsen tilgang til. Det må arbeides for å få et rapporteringssystem som åpner for å synliggjøre SNOs arbeid i verdensarvområdet.

5.4 Vega kommune

Vega kommune har som forvaltningsmyndighet ansvar for 78 prosent av verdensarvområdet gjennom plan- og bygningsloven. (Se arbeid med revidering av kommuneplanens samfunnsdel side 15)

I og med at det meste av verdensarvområdet er definert som LNF-område (Landbruk, Natur og Friluftsliv) i kommuneplanens arealdel fra 2010 gir det kommunen store utfordringer mht til bygge- og plansaker.

Kulturlandskap: Jordbrukssjef står for administrasjon og behandling av verdensarv-midlene som tildeles via Landbrukets utviklingsfond (LUF). Dette er midler som bevilges over jordbruksavtalen. I 2023 ble det tildelt 1,6 mill. kr. direkte til bønder som skjøtter kulturlandskapet i verdensarvområdet og verneområdene.

Visit Vega: Vega kommune har vedtatt en reiselivsstrategi for kommunen og har ansatt reiselivssjef for å følge opp strategien.

Kommunestyret har vedtatt at reiselivsstrategien skal innarbeides i kommuneplanens strategiske del som det ble arbeidet med i 2023. Reiselivssjef deltok i dette arbeidet. Turistinformasjonen ble i 2020 flyttet til verdensarvsenteret og dette fungerte svært godt også i 2023. Turistinformasjonen tar imot og informerer enkeltpersoner, organiserer opplegg for cruiseskip, samt bistår pressegrupper og grupper som ønsker å oppleve Vega og verdensarven.

Senteret, verneområdestyret og Stiftelsen samarbeider med Visitvega om å ta imot grupper, annonsering, utvikling av informasjonsmateriell og om oppfølging av bærekraftig reiseliv som en del av verdensarvarbeidet.

Vega har ikke oppdatert sertifiseringen som bærekraftig destinasjon.

5.5 Administrativt kontaktutvalg

Administrativt kontaktutvalg er etablert av Vega verneområdestyre og skal sikre at forvaltningen av verneområdene blir godt integrert i den kommunale forvaltningen samt sikre et nært samarbeid med Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv. Det skal holdes minst to møter i året.

Vega verneområdestyre vedtok 21. november 2016 at administrativt kontaktutvalg skal bestå av følgende medlemmer: Tre representanter fra Vega kommune (miljøvernssjef, jordbrukssjef, reiselivssjef) og en representant fra Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv (daglig leder). Verneområdeforvalter er sekretær for utvalget.

Det ble avholdt to møter i administrativt kontaktutvalg i 2023. Møtet våren 2023 ble et felles møte med Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv som i 2021 vedtok å etablere et rådgivende utvalg og ha felles møter med verneområdestyret.

5.6 Helgeland Museum

Etter avtale mellom Nordland fylkeskommune (NFK) og Helgeland Museum (HM) har NFK engasjert HM til å følge opp deler av bygningsvernarbeidet i verdensarvområdet. Museet har to ansatte som følger opp bygningsvernarbeidet lokalt.

Arbeidet består av tilstandsvurdering, rådgivning i restaureringsarbeidet, prosjektering og opplæring mv. Dette innebærer et betydelig løft for bygningsvernarbeidet i verdensarvområdet, både gjennom direkte bistand til tiltakshaverne og kompetanseheving hos lokale håndverkere. Det har også vært positivt at de to ansatte i museet har kontor i verdensarvsenteret og dermed er en del av miljøet der.

Stiftelsen har hatt en god dialog med Helgeland Museum om kompetanseoppbygging og formidling av bygningsverntiltak i verdensarvområdet gjennom en utstilling som ble åpnet høsten 2022 og sto i senteret til oktober 2023.

Framover vil det være viktig å få styrket opplæringen av nye håndverkere. Det var derfor en svært positiv nyhet da Helgeland Museum i 2020 varslet at de vil etablere et bygningsvern-senter i tilknytning til den gamle prestegården på Gladstad. Vega mangler fagfolk som kan ta på seg restaureringsprosjekter.

Et bygningsvern-senter vil derfor være av stor betydning for å bygge opp både lokal og regional kompetanse. Museet, kommunen, Stiftelsen og Nordland fylkeskommune samarbeider om prosjektet.

5.7 Frivillig arbeid

Flere organisasjoner, lag og enkeltpersoner legger ned en stor innsats med å dokumentere og formidle verdensarvens immaterielle og materielle kulturarv. Dette arbeidet sikrer både verdensarvverdier og lokal forankring.

For verdensarvsenteret vil det være viktig å få et godt samarbeid med de ulike aktørene, slik at senteret kan bli en formidlingsarena for det frivillige arbeidet. Det frivillige arbeidet har også vært høyt prioritert i Stiftelsens budsjett og arbeidsplan. Årlig er det lyst ut tilskuddsmidler til lag og foreninger som arbeider for å fremme og støtte opp om verdiene i Vegaøyen verdensarvområde. Midlene har gått til konkrete prosjekter og tiltak.

På budsjettet for 2023 var det satt av kr 120 000 til frivillige lag og foreninger. Følgende tiltak i regi av lag/foreninger fikk tildelt midler:

- Teater Folk – teatercamp i samarbeid med Vega ungdomsklubb: kr 25 000
- Vega Kystlag : kr 20 000
- Vegaøyens Venner : kr 30 000
- Eliasbrygga : kr 20 000
- Il Vega - Vegatrappa : kr 25 000

- Vegaøyens Venner gjennomførte ulike arrangement og formidlingstiltak gjennom hele året, som dagstur – Ærfuglpatruljen - til Bremstein for å hjelpe fuglevokterne der, 20 årsjubileum for foreningen, godt besøkt fuglekveld og gammeldags juleselskap
- Vega Kystlag har oppgradert utstillingene på Kystlagets Brygge og har ansatt sommerguide som formidler kystkulturen.
- Teater Folk hadde i samarbeid med Vega ungdomsklubb et teater/ scenografitilbud for barn og unge med forestillingen «Det fargeløse landet» som tok utgangspunkt i mangfold og konsekvensene av mangel på mangfold.
- IL Vega har stått i spissen for arbeidet med Vegatrappa. Både lokale og tilreisende er flittige brukere av trappa som gir god utsikt over verdensarvområdet. Etter to ras i trappa i 2023, ble det imidlertid stengt inntil videre i september 2023.
- Eliasbrygga på Nes viderefører utstillingene fra E-huset museum og har i tillegg utviklet en sanseutstilling for barn. Eliasbrygga hadde åpent i juli 2023 og var godt besøkt.

ELIASBRYGGA PÅ NES ER EN VIDERFØRING AV E-HUSET MUSEUM OG FOREGÅR NÅ I PRIVAT REGI.

6. Bakgrunn for Stiftelsens arbeid

Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv ble stiftet av Vega kommune 5. april 2005. Opprettelsen av Stiftelsen er forankret i artikkel 17 i Unescos verdensarvkonvensjon. Stiftelsens formål er nedfelt i §2 i vedtektene, og fastslår at den skal bidra til ivaretagelse av områdets verdier, slik det er avgrenset og beskrevet i nominasjonsdokumentet Vega - The Vega Archipelago (2004).

Til enhver tid gjeldene retningslinjer for oppfølging av Unescos konvensjon for vern av verdens kultur- og naturarv, verneforskrifter, samt gjeldene forvaltningsplan for Vegaøyen verdensarvområde, skal være styrende for Stiftelsens prioritering av tiltak og aktiviteter.

St.meld 35 anbefaler at arbeidet på verdensarvstedene organiseres med verdensarvråd eller stiftelse og med en verdensarvkoordinator som skal ha en koordinerende rolle i den periodiske rapporteringen til Unesco og ivareta den direkte kontakten med Klima- og miljødepartementet. Lokal organisering for Vegaøyen er dermed i tråd med de nasjonale føringene.

I overordnet strategi- og tiltaksrettet arbeid har Stiftelsen arbeidet ut fra verdensarvkonvensjonens intensjoner, innskrivingsteksten på Unescos verdensarvliste, gjeldende forvaltningsplan og tiltaksplanen for kulturlandskapet. Verdensarvkonvensjonen sier blant annet i artikkel 4: *”Et land som er avtalepart i denne konvensjonen, erkjenner at plikten til å identifisere, verne, bevare, formidle og overføre til fremtidige generasjoner den kultur- og naturarv som det er vist til i artikkel 1 og 2...”*

Nasjonalstaten anmodes videre på generelt grunnlag til å gi arven en funksjon i lokalsamfunnet, integrere vern i alminnelig planlegging, etablere instanser med tilstrekkelig personale for å ivareta oppgavene, videreføre studier og forskning, samt fremme opprettelse eller utvikling av regionale sentre for utdanning, vern, bevaring og formidling.

Verdensarvkomiteens anmodning til myndighetene ved innskrivingen av Vegaøyen på listen i 2004 var samtidig konkret i anmodningen om å utvikle en spesiell strategisk plan for verdensarvområdet med målsettinger for støtte til tradisjonelle driftsformer innen landbruket, særlig beiting med sau, opprettholdelse av mosaikken i landskapet, tiltak for å få grunneierne engasjert i forvaltningen og å utrede grensen mellom bevaring og bærekraftig utvikling mht akvakultur. Innsamling av den immaterielle kulturhistorien og de tradisjonelle gjøremålene i øyene for å kunne overvåke at de består, er andre punkt som påpekes.

Stiftelsen har arbeidet for å følge opp intensjonene i Verdensarvkonvensjonen gjennom samarbeid med lokale interessenter og arbeid med barn og unge.

Videre har hovedmål for forvaltningsplanen og tiltaksplanen for Vestnorsk Fjordlandskap og Vegaøyen vært avgjørende for prioritering av tiltakene i vedtatt arbeidsplan for 2023.

6.1 Stiftelsens styre

I henhold til vedtak i Vega kommune og Stiftelsens styre i sak 03/23 skal Stiftelsen ledes av et styre på fem medlemmer:

- A. 2 - to - medlemmer oppnevnt av Vega kommune
- B. 1 - ett - medlem oppnevnt av Nordland fylkeskommune
- D.1 – ett – medlem oppnevnt av Helgelandsrådet
- E. 1 - ett - medlem valgt av styret, om mulig fra Stortinget

Observatører: Miljødirektoratet, Riksantikvaren, Statsforvalteren i Nordland, Vega verneområdestyre, Statens naturoppsyn.

Fram til de nye vedtektene ble godkjent i Stiftelsestilsynet, hadde Stiftelsen i 2023 følgende styre:

Ordfører André Møller, Vega kommune, leder
Vara: Hilde Sprækenhus, varaordfører Vega kommune
Ove Mortensen, Vega kommunestyre, nestleder
Vara: Gunnar Kåre Solrud, vara Vega kommunestyre
Margunn Ebbesen, stortingsrepresentant for Nordland
Magnar Solbakk, Helgeland Museum
Vara: Steinar Smedseng, Helgeland Museum
Geir Knutsson, Nordland fylkeskommune
Vara: Roy Skogsholm, Nordland fylkeskommune
Hilde Wika, Vega kommune
Vara: Ove Horpestad, Vega kommune
Per Anton Nesjan, Stiftelsens rådgivende utvalg
Vara: Gunvald Eilertsen

Observatører:

Ole Sjøe Eriksen, Riksantikvaren
Gaute Sønstebo, Miljødirektoratet
Oddlaug Knutsen, Statsforvalteren (ble valgt direkte som observatør i sak 09/23)
Isa Skjelbostad, Vega verneområdestyre (til 1. juli 2023)
Bjørnar Aarstrand, Vega verneområdestyre (høsten 2023)
Runar Omnø, Statens naturoppsyn (har ikke møtt)

Fra 12. desember 2023 besto styret av følgende medlemmer:

Ordfører Jon A Floa, leder
Vara: Kjartan Sjørøy, varaordfører Vega kommune

Kari Renate Nilsen, nestleder

Vara: Katrine Grindhaug

Geir Knutson, Nordland fylkeskommune

Vara: Roy Skogsholm

Øystein Mathisen, Stortinget

Vara: Mona Fagerås

Helgelandsrådets representant til styret kunne velges først da rådet ble konstituert i februar 2024.

Observatører:

Ole Søre Eriksen, Riksantikvaren

Gaute Sønstebø, Miljødirektoratet

Oddlaug Knutsen, Statsforvalteren (ble valgt direkte som observatør i sak 09/23)

Jannike Wika, Vega verneområdestyre

Runar Omnø, Statens naturoppsyn

Styret hadde i alt 3 (tre) møter i 2023 og behandlet 19 saker: 28. februar, 25. april og 12. desember. De to første møtene var med styret med åtte medlemmer.

Det tredje og siste styremøtet i 2023 var med ny styreleder og styresammensetning.

Møtene ble arrangert på Vega Havhotell og Teams.

Det ble behandlet 19 saker hvor de viktigste omhandlet arbeidsplan og budsjett, endring av styresammensetning og etablering av fagråd.

I og med vedtaket om ny styresammensetning og valg av nytt kommunestyre i september 2023, ble det et ekstraordinært år uten møter fra april til desember i påvente av både godkjenning av den nye styresammensetningen og valget som ville kunne få innvirkning på hvem som skulle representere Vega kommune i styret.

6.2 Stiftelsens rådgivende utvalg

Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv vedtok i sak 10/20 å etablere felles rådgivende utvalg med Vega verneområdestyre. Det rådgivende utvalget har 22 representanter fra lokale og regionale lag og foreninger som skal gi impulser til styrenes arbeid.

I 2023 ble det avholdt to møter i rådgivende utvalg, i vår- og høsthalvåret med gjennomgang av forslag til arbeidsplan og budsjett for verneområdestyret og Stiftelsen på høstmøtet og gjennomgang av vedtatt arbeidsplan og budsjett etter vedtak i Miljødirektoratet og andre instanser i vårmøtet.

Det rådgivende utvalget består av følgende organisasjoner og lag:

1. Grunneierrepresentant fra Muddvær. Solveig Løbeck
2. Grunneierrepresentant fra Flovær. Aud Halmøy

3. Grunneierrepresentant fra Skjærvær. Anja C. Nilssen
4. Grunneierrepresentant fra Søla. Kenneth Breivik
5. Leder i Hysvær grunneierlag
6. Daglig leder i Utværet Lånan
7. Grunneierrepresentant Skogsholmen. Turid Næss
8. Grunneierrepresentant Ylvingen
9. Grunneierrepresentant fra Eidemsliene. Eskil Bang
10. Leder eller lokal representant Nordland Ærfugllag
11. Leder i Vega beitelag
12. Leder i Vega bonde- og småbrukarlag
13. Leder i Vega bondelag
14. Leder i Vegaøyans Venner
15. UL Skogholt, Ylvingen
16. Leder i Vega Kystlag
17. Leder i Vega fiskerlag
18. Leder i Naturvernforbundet Nordland
19. Nesna og omegn lokallag av NOF (norsk ornitologisk forening) Nordland
20. Rektor Vega skole
21. Styreleder i Aktiv Vega
22. Daglig leder i Vega verdensarvsenter

6.3 Stiftelsens sekretariat

Stiftelsen er lokalisert på Vega og har kontorlokaler i Vega Verdensarvsenter. Rita Johansen er ansatt som daglig leder og begynte i jobben 1. november 2005. Stillingen som ansvarlig for arbeidet med barn og unge ble flyttet fra Stiftelsen til Vega Verdensarvsenter i 2019, og Stiftelsen kjøpte i 2023 denne tjenesten fra senteret. Stiftelsen brukte i 2023 noen lønnsmidler til å få bygd opp nettsiden www.soungofsilence.no med E-magasinet «FugleFolk» spesielt innrettet mot barnefamilier, samt søknadsprosess for videre finansiering av prosjektet.

Med Stiftelsens samlokalisering i Forvaltningsknutepunktet på Vega Verdensarvsenter med Vega verneområdestyre, Statens naturoppsyn, samt de ansatte i Vega Verdensarvsenter og Helgeland Museum, har de samarbeidende parter bygd opp et kompetansemiljø på forvaltning og formidling av verdensarv, natur- og kulturarv.

De viktigste arbeidsoppgavene for sekretariatet i 2023 har vært:

- Oppfølging og bistand fuglevoktere, grunneiere og interessenter i området
- Prosjektledelse «Sound of Silence»
- Søknad prosjektmidler til Stiftelsens arbeidsoppgaver og budsjett

- Presentasjon og oppfølging av Vegaøyen Verdensarv internasjonalt, nasjonalt og for besøkende delegasjoner, grupper og skoleklasser ved senteret
- Oppfølging av arbeid Gangarøy kulturmiljø
- Barne- og ungdomsprosjekt innen skjøtsel, ærfugltradisjon og andre tema
- Daglig drift med tiltaks- og økonomiarbeid

Arbeidet med rutiner for informasjon via nettsted er ferdigstilt og Stiftelsen har nå en felles inngangsside med Vega verneområdestyre, verdensarvsenteret og Visitvega. Aktuelle saker har vært lagt ut på nettsiden www.verdensarvvega.no eller Facebooksiden Vegaøyen Verdensarvsenter. Ved årsskiftet hadde den ca 4200 følgere, et tall som har økt år for år. Facebooksiden ble brukt aktivt for å informere om arrangementer i verdensarvsenteret og andre aktuelle saker.

6.4 Vega Verdensarvsenter AS

A photograph of a woman with sunglasses on her head, wearing a white and black patterned sweater, holding a large ball of brown wool. She is standing in a museum or gallery with several framed photographs on the wall behind her. One photo shows a group of people outdoors, and another shows a wooden structure. The background is a light-colored wall.

Vega Verdensarvsenter AS ble etablert 20. mai 2016 og er et datterselskap som er 100 prosent eid av Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv. Selskapets virksomhet er butikk- og kafedrift, arrangere kurs, konferanser og turer, samt spre informasjon om Vegaøyen Verdensarv. Se ellers årsmelding for aksjeselskapet på side 29.

SENTERET HADDE I 2023 RUNDT 20 000 BESØKENDE, HVORAV 6000 SOM LØSTE BILLETT TIL UTSTILLINGENE

Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv

Ærfuglveien 1

8984 Vega

Tlf: 97 03 46 46

E-post: post@verdensarvvega.no

Internett: www.verdensarvvega.no

De forente nasjoners
organisasjon for utdanning
vitenskap og kultur

• Verdensarv
• i Norge
• Vegaøyen